

DÖNEMLERİNE GÖRE EDEBİYATIMIZIN ÜNLÜ ROMANLARI

A) Tanzimat Dönemi Romanları

Taaşuk-ı Talat ve Fitnat: Şemsettin Sami'nin eseridir. İlk yerli romandır. Romantik bir romandır. Konusu bir evlilik dramıdır.

İntibah: Namık Kemal'in eseridir. İlk edebî roman olarak kabul edilir. Ali Bey, Mahpeyker'e âşık olur. Bu kötü kadından Dilaşup ismindeki cariye sayesinde uzaklaşır. Bunun üzerine Mahpeyker Ali Bey'i öldürtmek ister. Dilaşup, Ali Bey'i ölümden kurtarsa da kendisi ölür. Daha sonra Ali Bey, Mahpeyker'i öldürür, hapse girer ve orada hastalanarak ölür.

Cezmi: Namık Kemal'in romanıdır. İlk tarihi romandır. Cezmi, 16. yüzyılda İstanbul'da yaşamış bir Türk sipahisidir. İranlılara esir düşen Adil Giray'a yardım etmek için İran'a gider. Romanın ikinci cildi yazılmamıştır.

Felatun Bey ile Rakım Efendi: Ahmet Mithat Efendi'nin yanlış batılılaşma temasını işlediği romanıdır. Romantizm etkisindedir. Felatun Bey alafranga hayata özenen mirasyedi bir züppedir. Buna karşın Rakım Bey, ağırbaşlı ve dengeli bir tiptir.

Sergüzeşt: Samipaşazade Sezai'nin romanıdır. Romantizmden realizme geçişte köprü rolü oynayan bu eser, Dilber adındaki esir bir kızın, satıldığı zengin konaklardaki acıklı yaşamını anlatır. Dilber, bu konaklardan birinde geç ressam Celal Bey'e âşık olur; romanın sonunda, götürüldüğü Mısır'da kendini Nil nehrine atarak intihar eder.

Araba Sevdası: Recaizade Mahmut Ekrem'in realist bir anlayışla yazdığı romandır. Romanda, yanlış batılılaşma teması işlenir. Bihruz Bey adındaki alafranga züppe tipin gülünçlükleri ve hayali aşkları anlatılır.

Zehra: Nabizade Nazım'ın natüralizmin etkisinde yazdığı romanıdır. Ana çizgileri Ahmet Mithat'ın Müşahadat adlı romanına benzeyen eserde kahramanların ruh durumları fizyolojik ve toplumsal etkilerle açıklanmıştır.

B) Servet-i Fünun Dönemi Romanları

Mai ve Siyah: Halit Ziya'nın realizmi başarıyla uyguladığı romanıdır. Eserin kahramanı Ahmet Cemil, romantik bir gençtir. Ünlü bir edebiyatçı olmayı, yazdığı eserden büyük bir servet kazanınca da sevdiği genç kızla evlenmeyi hayal etmektedir. Ancak, eseri eleştirilere uğrar, kız kardeşi ölür, sevdiği kız başkasıyla nişanlanır. Bunun üzerine hayallerini İstanbul'a gömüp bu şehirden ayrılır.

Aşk-ı Memnu: Halit Ziya Uşaklıgil'in en başarılı romanıdır. Realist bir eserdir. Firdevs Hanım adındaki eğlence düşkünü dul bir kadının büyük kızı Bihter, kendisinden yaşça çok büyük olan Adnan Bey ile evlenir. Adnan Bey'in küçük kızı Nihal bu evliliği kabullenemez. Adnan Bey'in zenginliğine kapılan Bihter yanlış bir evlilik yaptığını anlar. Kocasının yeğeni Behlül adındaki genç ile Bihter arasında yasak bir aşk başlar. Ancak Behlül, Bihter'den bıkararak Nihal ile nişanlanınca yasak aşk açığa çıkar. Bihter intihar eder, Behlül de kaçır.

Eylül: Mehmet Rauf'un edebiyatımızın ilk psikolojik romanı sayılan romanıdır. Olay basit, kişiler azdır. Suat (bayan) ve Süreyya (erkek) evlidirler. Süreyya'nın arkadaşı Necip, bu mutlu çiftin evinde sık sık misafir kalır. Necip, arkadaşının karısı Suat'a derin bir saygı duyar. Ancak bu saygı zamanla aşka dönüşür. Suat da onu sever. Ancak aşklarını birbirlerine itiraf edemezler. Derken, bir yangın çıkar; Necip, yanan evde Suat'ı kurtarmaya çalışır. Ancak Suat'la birlikte aynı ateşte yanar.

C) Servet-i Fünun Dışında Kalan Romanlar

Mürebbiye: Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın natüralist bir eseridir. Memleket çocuklarının eğitiminin, ne olduğu belirsiz yabancı mürebbiyeler eline bırakılmasının doğuracağı kötü sonuçlar gösterilmek istenmiştir.

Şipsevdi: Hüseyin rahmi Gürpınar'ın romanıdır. Yazarın "Şık" romanındaki Şöhret'e benzeyen bir tip olan Meftun, körü körüne Batı'ya bağlıdır. Aynı şekilde Edibe de doğuya bağlıdır. Eserde bu iki tip karşılaştırılmış, her ikisinin de gülünç yanları gösterilmiştir.

D) Milli Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi Romanları

Handan: Halide Edip Adivar'ın ilk romanıdır. Mektup biçiminde yazılan roman, kadın psikolojisini inceler. Eylül'den sonra psikolojik roman türünün en başarılı örneklerindendir.

Ateşten Gömlek: Halide Edip Adivar'ın romanıdır. Edebiyatımızda Kurtuluş Savaşı üzerine yazılan ilk romandır.

Vurun Kahpeye: Genç ve idealist bir öğretmen olan Aliye'nin Kurtuluş Savaşı sırasındaki mücadelesini ve aşkını, sahte bir din adamı tarafından linç ettirilişini anlatan bu romanı Halide Edip Adivar yazmıştır.

Sinekli Bakkal: Halide Edip Adivar'ın töre romanıdır. İstanbul'da Sinekli Bakkal semti ve o semtin çevresinde II. Abdülhamit döneminin toplumsal sorunlarını ele almıştır. Eserin kahramanı Rabia, tiyatrocu ve Karagözcü Kız Tevfik'in kızıdır. Dinî bir eğitim almış ve ünlü bir mevlithan olmuştur. Sürgündeki babasının bakkal dükkânını da işletmekte ve bu arada gittiği konaklardan birinde Mevlevi şeyhi Vehbi Dede'den alaturka musiki dersleri almaktadır. Aynı konakta piyano dersleri veren İtalyan müzisyen Pregrini, Rabia'nın sesine hayran olmuştur. Daha sonra Rabia, kendisini seven ve Müslüman olan Pregrini ile evlenir. Böylece yazar, Doğu ile Batıyı birleştirmiş olur. Bu roman Cumhuriyet döneminde yazılmıştır.

Kıralık Konak: Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun ilk romanıdır. Eserde, üç ayrı kuşak arasındaki çatışmalar üzerinde durularak bir ailenin çözülüşü gösterilmiştir. Aşırı Batı hayranı züppe tipinin de başarıyla çizildiği eser, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat'tan I. Dünya Savaşı'na kadar olan yıllarını toplumsal değişmeye ışık tutarak anlatır.

Nur Baba: Yakup Kadri'nin bu romanında olaylar, bir Bektaşî tekkesi çevresinde geçer. Yazar bu eseriyle Bektaşî tekkelerindeki yozlaşmayı gözler önüne sermiştir.

Yaban: Yakup Kadri'nin bu romanında, köylü ile aydın arasındaki uçurum gösterilmek istenmiştir. Köylülere göre şehirli ve aydın "yaban"dır. Anı biçiminde yazılan romanda I. Dünya Savaşı'nda bir kolunu kaybetmiş olarak İstanbul'a dönen Ahmet Celal'in daha sonra emir eri Mehmet Ali'nin köyüne yerleşip orada yaşaması anlatılır. Ahmet Celal, köylü kızı Emine'yi sever. Emine başkasıyla evlenir. Derken, köye Yunan ordusu girer. Ahmet Celal ve Emine düşmanın elinden kaçarlar. Ancak Emine ağır yaralanmıştır. Ahmet Celal, bilinmeyen bir yöne doğru gider. Roman böylece İstiklal Savaşı'ndan da kesit sunmuş olur. Eser 1930 yılında yazılmıştır.

Sodom ve Gomore: Yakup Kadri'nin Cumhuriyet döneminde yazdığı bu roman, mütareke döneminde düşman işgalindeki İstanbul'u anlatır. Düşmanla işbirliği yapan soysuzlaşmış çevrelerin ahlak düşüklüğü yüzünden, yazar İstanbul'u Sodom ve Gomore kentlerine (Filistin'de ahlak sapkınlığı nedeniyle Allah'ın gazabına uğradığı rivayet edilen kentler) benzetir.

İstanbul'un İçyüzü: Refik Halit Karay'ın romanıdır. İttihat ve Terraki Fırkası adamlarını ve I. Dünya Savaşı sırasında bunların zengin ettikleri savaş zenginlerini eleştiren bir romandır.

Çalıkuşu: Reşat Nuri Güntekin'in en ünlü romanıdır. Bir aşk kırgını olan Feride'nin İstanbul'dan Anadolu'ya kaçışı; Anadolu'nun kasaba ve şehirlerinde idealist bir öğretmen olarak çalışması; Anadolu'nun geri kalmışlığıyla mücadele etmesi romanın konusunu oluşturur.

Yeşil Gece: Reşat Nuri Güntekin'in tezli romanıdır. Eserde medrese çevreleri ile mücadele eden Şahin Bey anlatılır. Şahin Bey, medresede yetiştiği halde daha sonra Atatürk'ün devrimlerine inanmış, aydınlanmış bir gençtir.

Yaprak Dökümü: Reşat Nuri Güntekin'in yanlış batılılaşma temasını işlediği romanıdır. Batı özentisi hayatla gelir arasındaki dengesizlik yüzünden bir ailenin çöküşü anlatılmıştır.

Sözde Kızlar: Peyami Safa'nın ilk romanıdır. Anadolu'da başlayan Kurtuluş Savaşı esere, fon olarak alınmış; Mütareke döneminde İstanbul'daki yüksek tabakanın ahlak bozukluğu bu fonun önünde işlenerek karşıt bir durum oluşturulmuştur.

Dokuzunca Hariciye Koşuşu: Peyami Safa'nın ruh çözümlemesi romanıdır. Diğer psikolojik romanlar gibi basit bir olay üzerine kurulmuştur. Bacağındaki kemik hastalığı yüzünden iyi bir bakım görmesi gereken on beş yaşındaki çocuğun anıları biçimde düzenlenen roman, otobiyografik roman özelliği de taşır.

Ayaşlı ve Kiracıları: Memduh Şevket Esenal'ın romanıdır. Cumhuriyet'in ilk yıllarının Ankara'sını anlatan romanda Türkiye'nin çeşitli tabakalarından gelmiş insanların hayatları anlatılır.

Huzur: Ahmet Hamdi Tanpınar'ın romanıdır. Olay ve karakter romanı olmaktan çok, karışık ruh hallerini tasvir eden bir yaşantı romanı olan eser, yer yer yazarının özel yaşamını yansıtır. Türk toplumunun girdiği uygarlık krizinin Doğu-Batı sorunsalı içinde ele alındığı eserde İstanbul'un tabiat, tarih ve kültür güzelliklerine önemli yer verilir.

Saatleri Ayarlama Enstitüsü: Ahmet Hamdi Tanpınar'ın romanıdır. Saat düşkünü iki arkadaşın, kurdukları Saatleri Ayarlama Enstitüsü çevresindeki gerçek-hayal arasındaki yaşamlarını anlatan romanda yazarın asıl amacı, iki uygarlık arasında bocalayan toplumumuzun yanlış tutumlarını alaycı bir tarzda eleştirmektir.

Devlet Ana: Kemal Tahir'in Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş yıllarını romanlaştırdığı eseridir.

Yorgun Savaşçı: Kemal Tahir'in Kurtuluş Savaşı'nı konu alan romanıdır. İşgal altındaki İstanbul'da başlayan hareketli olaylar, bunalımdan kurtulmak isteyen yorgun savaşçıların Anadolu'ya geçmeleriyle gelişir. Mustafa Kemal saflarına katılmalarıyla Kurtuluş Savaşı'nı müjdeleyen milli bir güven duygusu içinde sona erer.

Fahim Bey ve Biz: Abdülhak Şinasi Hisar'ın romanıdır. Eserde, kendi hayal dünyasında mutlu bir yaşam süren; fakat çevresindeki insanların kaçık güzüyle baktıkları Fahim Bey'in büyük bir iş hanında yazıhane tutması; dosyalar, defterlere gömülerek hayali yazışmalar düzenlemesi anlatılır.

Üç İstanbul: Mithat Cemal Kuntay, bu romanında Abdülhamit, Meşrutiyet ve Mütareke dönemlerinin İstanbul'unu anlatır.

Küçük Ağa: Tarık Buğra'nın kurtuluş savaşını konu alan eseridir. Padişah'a bağlılığı güçlendirmek için Akşehir'e gönderilen İstanbullu Hoca, Kuva-yi Milliyecilerin kendisini öldürmek istemesi üzerine çetecilere karışı ve Küçük Ağa adıyla anılır. Çolak Salih'le tanıştıktan sonra padişah yanlısı tutumunu bırakarak Kuva-yi Milliye hareketini destekler.